

Jarząbek (*Bonasa bonasia*)

I. Występowanie i siedlisko

Jarząbek występuje w umiarkowanych i chłodnych rejonach Europy oraz Azji, jego zasięg występowania na wschód sięga po Japonię. Żyje w borach i lasach mieszanych gęsto podszytych jodłą i świerkiem. W Polsce jarząbek przetrwał głównie w Karpatach oraz puszczach w północno-wschodniej części kraju. Spotyka się go również w Bieszczadach oraz na kielecczyźnie. Siedliskowo jarząbki są wymagające, gdyż ich teren zapewnić musi dostęp do wody, najlepiej w postaci strumyka, a także piaszczyste miejsca, wykorzystywane do kąpieli piaskowych oraz kamieniste podłoże zapewniające mnogość gastrolitów (na przykład nieużywane drogi leśne). Niezbędnym wymogiem są też gęstwiny świerkowo jodłowe lub świerkowe.

II. Charakterystyka ogólna

Jarząbek jest ptakiem o rozmiarach kuropatwy. Nie lubi wędrówek. Jarząbki posiadają upierzenie idealnie maskujące w postaci szarej mozaiki piór kamuflującej na ziemi oraz białych, dających idealne ukrycie zimą. Cechą różniącą samca od samicy jest czarny śliniaczek na szyi samca. Głowa jarząbka posiada czubek z piór, który zaniepokojony ptak stawia na sztorc. Zierniki przyozdobione są pomarańczowo-czerwoną otoczką z piór, która wyglądem przypomina makijaż powiek u kobiet.

Uważa się iż ciemniejsze ubarwienie piór osobnika, świadczy o jego większym doświadczeniu i wieku. Cieki jarząbków są niemal w całości upierzone.

III. Odżywianie

Pokarm jarząbków jest bardzo różnorodny. Porą wiosenno-letnią korzystają z pożywienia w postaci owadów, larw, owoców oraz nasion. Jesienią odżywiają się nasionami buka, chętnie wydobywają nasiona z szyszek drzew iglastych, żerują również na jałowcu oraz przemarzniętych owocach pozostałych na krzewach. Zimą ich głównym pokarmem stają się pączki drzew.

IV. Rozmnażanie i rozwój

Jarząbki są jednymi z nielicznych kuraków które żyją w stałych związkach. Jesienią tworzą stale pary bytujące na niezmiennych terytoriach, których to bronią przed innymi i razem pozostają przez całą zimę. Toki odbywają się wiosną i jesienią. Tak jak większość kuraków, jarząbki odbywają widowiskowe toki podczas, których wabia się, a samce odbywają pozorowane walki trzępiąc skrzydłami i podskakując. Toki jesienne odbywają się, ponieważ u jarząbków występuje dość duża śmiertelność i drugie wyprowadzenie pisklat jest konieczne, aby utrzymać ciągłość gatunku. Samica składa około ośmiu jaj i wysiaduje je przez cztery tygodnie. Gniazdo znajduje się w trawach i jest dobrze zamaskowane. Młode zaraz po wykluciu opuszczają gniazdo i wędrują wszędzie za matką. Po około dwóch tygodniach są już zdolne do lotu.

V. Zachowanie

Jarząbki polegają na swoim maskującym ubarwieniu, dając się podejść niczym zając na miedzy. Zrywają się dopiero w ostatnim momencie, potrafiąc wywołać zawal serca u niespodziewającego się ich obecności wędrowca. W przypadku gdy dostrzegą niebezpieczeństwo z większej odległości, oddalają się wyciekając. Jarząbki są świetnymi biegaczami, potrafią niemal bezszelestnie biegać po gęstym i pokrytym suchymi gałązkami podłożu. Lotnikami raczej nie są dobrymi. Potrafią szybko i śmigle przelecieć kilkadziesiąt metrów ale na dłuższe loty nie starcza im sił.

VI. Ekologia gatunku

Jarząbek jest ptakiem znajdującym się na Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. Jest wymieniony w Dyrektywie Ptasiej UE co może doprowadzić, iż za kilka lat zostanie on zdjęty z listy zwierząt łownych. Jego siedliska podlegają ochronie w ramach sieci Natura 2000.

VII. Słowniczek

Furkot – dźwięk wydawany podczas nagłego zerwania się ptaka.

Gastrolity – kamienie w przewodzie pokarmowym pomagające w rozdrabnianiu pokarmu.

Gwizd – odgłos wydawany przez jarząbka.

Igły – tokowe wyrostki kuraków.

Podrywać się – o szybkim starcie do lotu.

Toki – gody.

Tokowisko – miejsce gdzie ptaki tokują.